

veniat ad cognoscendum errorem naturali rationi contrarium, in quo versabatur. Hac enim ratione, prædicatores Evangelii prius solent infideles suorum errorum convincere, quam eis supernaturalia mysteria persuadeant, quia deponere errorem vel nimium affectum ad aliquam sectam, faciliorem reddit fidei introductionem, saltem removendo prohibens. Item ad recipiendam vocationem internam necessariæ sunt species intelligibiles, quæ per auditum Evangelii naturaliter acquiruntur, et per eas in principio naturaliter fit aliqua conceptio et apprehensio imperfecta, et per recogitationem similem melius conservantur in memoria, quod multum confert, ut postea Spiritus Sanctus illis speciebus, et intellectu illis confirmato, tanquam instrumentum utatur ad efficiendam internam vocationem supernaturalem. Et declaratur: nam, ut supra dixi, hoc modo ministri Ecclesiæ per verbum Dei externum mentes audientium præparant, et aliquo modo disponunt, ut eas postea Spiritus Sanctus sua præsentia illustret, ut dixit Gregorius, hom. 17 in Evangelia, quam præparationem significavit Paulus per verbum plantandi et rigandi; plantare enim dici possunt, quatenus species rerum divinarum mentibus imprimunt, et ad eas concipiendas manuducunt; rigare vero, quatenus ad aliquem affectum excitant; ergo etiam ipse homo potest suo ingenio et arbitrio ad hanc quasi moralem præparationem cooperari, recogitando, et mentem elevando, et semine verbi concepto, prout poterit, utendo.

15. *Explicatur illorum actuum intermediorum causalitas subjectiva removendo alia impedimenta.* — Idem potest ex parte affectus declarari. Primum quoad remotionem impedimenti; nam affectio naturalis et humana ad propriam opinionem vel sectam, vel etiam ad honores et res corporales nimium impediunt; ita ut neque animus convenienter applicari possit ad res fidei audiendas et concipiendas. Igitur si quis vel rationibus humanis inducatur ad tollendum vel minuendum illum affectum, et ad hoc adhibeat suum conatum naturalem excitatum verbo Dei, aliquid poterit illa diligentia conferre ad vocationem, saltem per modum removens prohibens. Et licet verum sit similem affectionem, si magna sit, non posse sine auxilio gratiæ superari, potest ad hoc interdum sufficere auxilium ordinis naturalis, quod peculiari etiam modo datur per ipsam vocationem ad fidem, licet externam, nam per illam excitantur in homine cogitatio-

nes et affectiones honestæ, quæ, licet in illo initio sint imperfectæ, et ordinis naturalis, juvare possunt ad aliquam contrariam affectionem ejusdem ordinis moderandam, et sic ad tollendum aliqua ex parte impedimentum fidei. Præterea, naturalis complexio vel proprietas ingenii potest ex parte subjecti esse magis accommodata huic vocationi quam illi; nam qui habet, verbi gratia, complexionem sanguineam, facilius amore ducitur, alius vero magis timore movetur: et Deus frequenter suam motionem hominis conditioni accommodat, licet non semper eam proportionem servet. Et Augustinus, de Dono perseverant., cap. 14, dixit, *habere quosdam in ipso ingenio divinum naturaliter lumen intelligentiæ, quo moveantur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audiant verba, vel signa conspiciant.* Sicut ergo naturalis complexio vel proprietas potest quasi naturaliter ad vocationem conducere, non ut causa et ratio ejus, sed ut a nobis facilius percipiatur, si detur ita aliqua affectio acquisita per actus bonos, potest illam proportionem seu temperamentum inducere vel augere: nam consuetudo imitatur naturam; unde sicut per pravos actus contrarios prædicationi fidei induratur cor, ita per bonos, licet naturales, potest paulatim affici, et materialiter huic vel illi vocationi magis coaptari; atque hoc modo dixit P. Vasquez, 1 part., disp. 93, cap. 4, circa finem, non pertinere ad Semipelagianam sententiam concedere dispositionem naturalem ex nobis, aut ex bona indole naturali, non quidem ad gratiam obtinendam, sed ut gratia et misericordia collata facilius in nobis operetur.

16. *Judicium auctoris circa totum statum hujus controversiæ. — Assertio. — Non solum possibiles sunt illi actus intermedii, sed etiam consentanei et necessarij, prout remouent impedimentum, et materialiter hominem disponunt ad vocationem.* — Igitur aliquo ex his modis non repugnat hominem vocatum exterius ad fidem, illamet vocatione et generali concursu Dei adjutum, aliqua opera facere quibus vel non stet per illum vocatio interior, neque illi impedimentum ponat, vel etiam fiat materialiter aptior ad vocationem illam recipiendam, vel illi instrumentaliter cooperandum, cum sine aliqua ejus efficientia non fiat, ut supra diximus. Estque hoc valde consentaneum conditioni hominis et ordinario modo providentiæ Dei, qui ab homine cooperationem accommodatam requirit. Et aliunde non repugnat gratiæ, quatenus gratis danda est, quia talis dis-

positio (ut dixi) nullum meritum fundare potest. Unde neque est meritum propter quod Spiritus Sanctus conferre debeat supernaturalem excitationem, et ideo pro sua libera voluntate interdum excitat obduratum, vel illuminat negligentem, et alium non adeo prævum vel aliquem bonum affectum habentem non ita prævenit interius, ut sequenti libro latius videbimus. Neque etiam hoc genus dispositionis repugnat gratiæ, ut supernaturalis forma vel motio est, quia non est dispositio per se conferens ad illam, sed est quasi tollens impedimentum, vel minuens ineptitudinem et improportionem subjecti, sicut dicunt Theologi Deum distribuisse Angelis gratiam juxta proportionem naturalem, non quia naturalis perfectio fuerit motivum dandi gratiam, vel dispositio per se ad illam, sed quia, ex parte subjecti, erat quasi materialis dispositio, congruitatem et majorem quamdam habilitatem inducens: nec denique difficultas alia in hoc occurrit, quæ alicujus momenti esse videatur.

17. Ex quo tandem facile declaratur quam sint necessarii isti actus quibus homo, prout potest, primæ externæ vocationi cooperatur, seu illa bene utitur, ut primam excitationem internam et supernaturalem consequatur; si enim absolute loquamur, et necessitatem hanc per respectum ad potentiam Dei spectemus, clarum est non esse præviam illam operationem necessariam, seu cooperationem liberam hominis, nam si Deus velit, nescit tarda molimina ejus gratia, ut Greg. dixit; potest ergo ad vocem primam prædicatoris illuminare mentem, non solum sufficienter, sed etiam efficaciter, sicut vocando Matthæum, aut Paulum, vel Magdalenam; imo non solum voce, sed etiam aspectu solo potest id facere, ut respiciendo Petrum illum interius ad pœnitentiam convertit, et de Magis credibile est, visa sensibilis stella, statim fuisse interius illuminatos. Et cum multis aliis Deum illa liberalitate uti certissimum est, non pro illorum meritis aut cooperatione, sed juxta consilium voluntatis et gratiæ suæ; ordinariæ vero relinquit Deus homines operari per ordinaria media gratiæ, quæ in Ecclesia sua pro omnibus instituit, et juxta hanc mensuram et modum vocationis et adjutorii, quæri potest quanta sit necessitas illarum actionum liberi arbitrii, quas explicuimus.

18. *Duplex est illorum actuum ordo.* — In quo breviter distinguere possumus duos ordines talium actuum: quidam sunt, ex natura rei, aliquo modo ordinati ad complendam ca-

pacitatem hominis respectu supernaturalis excitationis, ut sunt, verbi gratia, audire verbum prædicationis, vel, illo audito et non satis intellecto, de illo amplius interrogare, vel cogitare, et consequenter velle ad hoc applicare intellectum, et avertere cogitationes impediens, et similia. Idemque cum proportionem intelligendum est de vocatione ad pœnitentiam, vel ad perfectionem, aut ad quemlibet alium progressum virtutis. Nam omnes hæ vocationes ordinariæ fiunt per verbum Dei externum, aut voce prolatum, aut scriptum, aut per alia exteriora signa, vel exempla, quæ mentem excitant, non statim supernaturali excitatione, sed memoriam et affectum naturali modo movendo, et ideo non oportet ut homo contemnat illam inchoationem gratiæ, sed illi pro viribus cooperetur, ut altiori gratiæ Dei impedimentum non ponat. Ad hunc ergo modum possunt isti actus esse moraliter necessarii, et suo modo pertinent ad communem gratiæ cursum, ut explicatum est. Alii vero esse possunt actus, non ita per se ordinati ad ultiores, sed qui ex libertate hominis exerceri possunt, et sunt valde affines prioribus actibus, ut sunt desiderium salutis, licet imperfectum per modum velleitatis, petitio ejusdem salutis, vel mediorem ad illam obtinendam. Et hi quidem actus, si sunt in homine jam fidei, et ex fide aliquo modo procedant, possunt esse dispositiones morales remotæ, seu impetratoriæ. Et sine dubio sunt valde utiles, etiamsi contingat non esse in substantia supernaturales, quia per influxum fidei aliquo modo elevantur, et ita non fiunt sine auxilio aliquo gratiæ. At vero si tales actus præcedant fidem, et externam vocationem supernaturalem ad illam, tunc non solum necessarii non sunt, sed etiam per se nihil conferunt ad obtinendam gratiam internam Dei, quia sunt improportionati, et nullo modo fundantur in fide; non sunt tamen contemnendi, quia et remouent impedimenta, et aliquo modo afficiunt hominem ad id quod bonum est, et ita relinquunt animum de se magis aptum, saltem physice, ut supra explicavi, ut facilius et cum minori repugnantia possit ad perfectum fidei affectum supernaturaliter excitari, quod quidem nihil obest rationi gratiæ, cum hoc ipsum ex aliqua gratia procedat, ut declaratum est.

19. *Quatuor modis mens nostra excitari potest ad bene operandum vel cavendum malum.* — Ultimo, ex dictis colligere possumus tres vel quatuor modos quibus potest mens nostra

excitari ad bene operandum, vel ad cavendum malum, qui omnes a Deo sunt, non tamen pariter, sed secundum eandem rationem. Prima excitatio est mere naturalis, id est, per communem cursum naturalis providentiæ divinæ, et causarum secundarum, quam esse posse et congruam et incongruam, et neutro modo pertinere ad beneficia gratiæ, sed naturæ, majora, vel minora, in libro primo ostensum est. Secundus ordo excitationis est, quæ dantur a Deo ex peculiari providentia et liberalitate, in majori perfectione vel abundantia quam per communem cursum causarum secundarum fieri possint, in se tamen naturales sunt, et circa objecta solum naturalia versantur. Et hujusmodi excitationes revera sunt gratia, non tamen attingunt intrinsece (ut ita dicam) ordinem supernaturalem, et dari possent solum ad juvandam naturam in ordine ad honestatem et finem naturalem, licet de facto semper a Deo ad supernaturalem finem ordinentur. In tertio ordine sunt excitationes, quæ immediate pertinent ad ordinem gratiæ et providentiæ supernaturalis; et hæc in duplici differentia esse possunt. Nam quædam sunt motus in sua substantia naturales, quia mediis sensibus in mente naturali virtute excitantur, et nihilominus immediate et quasi intrinsece pertinent ad ordinem gratiæ, ratione materiæ in qua versantur, et quia ex peculiari et supernaturali providentia tribuuntur, et præparantur causæ a quibus proveniunt. Aliæ sunt in substantia sua naturales, et a Spiritu Sancto immediate mentibus infunduntur tanquam auxilia proxima et proportionata actibus humanis per se infusis, et in se supernaturalibus, quæ omnia membra ex doctrina hujus et præcedentis capituli declarata manent; visum est autem sub compendio illa hic proponere, quia et ad omnia superius dicta de necessitate gratiæ, et ad distinguendum Semipelagianum errorem a Catholica doctrina magnam lucem afferre possunt; et quia in libro sequenti, ad explicandam sufficientiam gratiæ, illorum cognitio erit nobis necessaria.

CAPUT XIII.

UTRUM PRÆTER EXCITANTEM GRATIAM SIT NECESSARIA GRATIA ADJUVANS AB ILLA DISTINCTA.

1. *Assertio prima.* — *Necessaria est gratia adjuvans ad operandum sicut oportet ad salutem.* — Hactenus de excitante gratia dictum est; nunc, ad complendam divisionem gratiæ

in excitantem et adjuvantem, oportet ipsam adjuvantem explicare. Et imprimis supponimus, ad bene operandum sicut oportet ad salutem, necessariam esse gratiam adjuvantem. Primo, quia ex Scriptura sacra id aperte colligitur, nam in illa sæpe Deus vocatur adjutor noster; Psal. 62: *In matutinis meditabor in te, quia fuisti adjutor meus.* Unde Augustinus: *Nisi Deus adjuvet, opera nostra impleri a nobis non possunt; et digna debemus operari,* quasi dicat, ut opera nostra digna sint, necessarium esse Dei adjutorium. Unde etiam est illud Psal. 53: *Ecce enim Deus adjuvat me;* ubi Augustinus: *Omnes Sancti adjuvantur a Deo, sed intus, ubi nemo videt.* Item Psal. 18: *Domine, adjutor meus et Redemptor meus.* Ubi autem Augustinus: *Adjutor in bonis, et Redemptor in malis: adjutor ut habitem in charitate sua, redemptor ab iniquitatibus meis.* Et pleraque sunt Scripturæ loca, in quibus vel Deus vocatur adjutor noster, vel nos ab illo petimus ut nos adjuvet, vel confitemur sine ipsius adjutorio non posse salvari; adjuvat nos autem Deus per gratiam adjuvantem. Secundo, nihil frequentius est in ore omnium fidelium, nihilque sæpius repetit Ecclesia in suis publicis orationibus, quam illud: *Deus, in adjutorium meum intende, Domine, ad adjuvandum me festina,* quod ex Psal. 69 sumptum est. Item repetit illud: *Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum et terram,* ex Psal. 123. Item Concilium Milevitanum et Arausicanum definiunt gratiam esse necessariam in adjutorium nostrum. Distinctius vero Concilium Trident., sess. 6, cap. 5, et can. 3, necessitatem gratiæ excitantis et adjuvantis definivit. Tertio, hæc est doctrina Augustini, qui pro hac gratia adjuvante maxime contra Pelagium pugnavit, præsertim lib. de Gratia Christi, cap. 23 et sequentibus, et lib. 2 contra duas Epistol. Pelagian., cap. 9, et epist. 103, 106 et 107, et aliis locis, quæ in sequentibus allegabimus. Rationem autem seu necessitatem hujus gratiæ, nisi prius quid illa sit, et ad quid detur, intelligatur, explicare non possumus.

2. *Difficultas circa distinctionem gratiæ adjuvantis ab excitante.* — *Suadetur identitas gratiæ adjuvantis cum excitante.* — Prius vero oportet vocis ambiguitatem tollere: ideoque inquiri potest an gratia adjuvans sit aliquid diversum ab excitante. Ratio dubitandi est, quia gratia excitans nos adjuvat; ergo est gratia adjuvans; ergo illæ gratiæ nullo modo distinguuntur. Antecedens patet, quia excitans gra-

tia est quasi doctrina interna, vel admonitio divina, vel inclinatio aut propensio ad aliquid. Magister autem docens adjuvat discipulum; ergo multo magis Deus interius docet et adjuvat hominem. Unde et prædicatores Evangelii, adjutores Dei dicuntur, 1 Cor. 3, quia Deum in docendis et instruendis hominibus juvant. Item qui alium monet, juvat illum, juxta illud Psal. 2: *Adjuvantes exhortamur,* etc. Denique propensio et inclinatio sine dubio multum juvat in quocunque opere; ergo gratia excitans omnibus his modis nos adjuvat: est ergo gratia adjuvans. Atque hoc confirmat modus loquendi Conciliorum; nam Milevitanum, cum cap. 3 definit gratiam Dei, qua justificamur, non solum ad remissionem peccatorum dari, sed etiam in adjutorium ut non committantur, nomine adjutorii, excitantem gratiam præsertim intelligit. Unde cap. 4 declarat hanc gratiam non tantum nos adjuvare, revelando quæ faciendæ sunt, sed præstando ut, quod *faciendum noverimus, etiam facere diligamus atque valeamus.* Ergo illa gratia quæ dat nobis posse facere, et quæ facit nos facere, ipsa est quæ nos adjuvat. Illa autem est vocatio divina, quæ est gratia excitans; ergo hæc eadem est gratia adjuvans. Item Concilium Tridentinum, sessione 6, cap. 5, de excitante et adjuvante gratia, tanquam de una sic loquitur: *Vocantur ut qui per peccata a Deo aversi erant, per ejus excitantem atque adjuvantem gratiam ad convertendum se ad suam ipsorum justificationem, eidem gratiæ libere assentiendo et cooperando, disponantur.* Ubi ponderandum est illud verbum, *eidem gratiæ*; refert enim gratiam excitantem et adjuvantem, de qua sermo præcesserat, refert illam tanquam unam, nam si essent plures, dicendum fuisset *eidem gratiis.*

3. *Auctoritas Augustini.* — Præterea divus Augustinus, libr. de Gratia Christi, cap. 4, post multa contra Pelagium disputata ad vitandas tergiversationes ejus, ita concludit: *Si consenserit, ita ipsam voluntatem et actionem divinitus adjuvari, et sic adjuvari ut sine illo adjutorio nihil libere velimus et agamus, eamque esse gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, nihil de adjutorio Dei, quantum arbitror, inter nos controversiæ relinquatur.* In quibus verbis considero Augustinum a Pelagio confessionem unius gratiæ adjuvantis postulare, cum tamen Pelagius non minus erraverit negando gratiam excitantem quam adjuvantem, ut patet ex eodem Augustino in eodem libro, cap. 10 et sequentibus. Item, lib. 2 de Peccator. merit. et remiss.,

cap. 17, cum Augustinus in principio dixisset posse hominem in hac vita esse sine peccato, gratia adjuvante divina, postea explicando hanc gratiam dixit: *Ut autem innotescat quod latebat, et suave fiat quod non delectabat, gratiæ Dei est, quæ hominum adjuvat voluntates.* Illa autem gratia qua innotescit quod latebat, et suave fit quod non delectabat, non est nisi illuminatio et inspiratio divina, seu sancta cogitatio et pia affectio, ut ipse in discursu explicat. Utraque est gratia excitans; ergo hæc eadem est apud Augustinum gratia adjuvans. Et simili modo, in cap. 19, illam gratiam vocat certam scientiam, vel victricem delectationem, quam inquit *interdum non dari Sanctis, ut cognoscant non a seipsis, sed ab illo sibi esse lucem qua illuminentur tenebræ eorum, et suavitatem qua det fructum suum terra eorum;* quæ duo Deus in nobis sine nobis operatur; ideo ad gratiam excitantem pertinent; et nihilominus subjungit: *Cum autem ab illo illius adjutorium deprecamur, quid aliud deprecamur, quam ut aperiat quod latebat, et suave fiat quod non delectabat.* Denique, libro de Gratia et libero arbitrio, cap. 15, tractans verba Ezechiel. 11: *Dabo vobis cor carneum,* et illa e. 18: *Facite nobis cor novum,* interrogat: *Quare dat, si homo facturus est, nisi quia dat quod jubet, cum adjuvat ut faciat cui jubet?* Et tamen aliis locis similes Dei locutiones: *Dabo vobis, faciam ut faciatis,* etc., explicat de vocatione, seu, quod idem est, de gratia excitante, per quam Deus illa facit in nobis; ergo illa eadem gratia est, qua Deus nos adjuvat ut faciamus.

4. *Assertio secunda.* — *Gratia adjuvans proprie sumpta, distincta aliquo modo est ab excitante.* — *Declaratur ex notatione nominis.* — Nihilominus negari non potest quin gratia adjuvans proprie sumpta, sit speciale auxilium gratiæ, ab excitante aliquo modo distinctum. Itaque, sicut Dialectici dicunt omne genericum seu commune interdum uni speciei appropriari, ita in præsentibus de nomine adjutorii vel adjuvantis gratiæ dicere necesse est, tum ad intelligenda varia loca Augustini, tum ad singula gratiæ auxilia in specie declaranda. Nam quæ adduximus ostendunt nomen adjutorii divini, vel, quod perinde est, adjuvantis gratiæ, interdum generaliter sumi pro quocumque gratiæ auxilio. Et certum ipsum nomen auxilii, hanc eandem significationem postulat. Quid est enim adjuvare, nisi auxilium præstare? Auxilium autem nomen generale est ad omnia gratiæ auxilia; ergo et verbum adju-